

SUOMENTAJAN ESIPUHE

Marraskuussa 1823 julkaisi *Lancet*-lehti John Stuart Millin kirjoituksen ”*Effects of Gambling*” (”Uhkapelaamisen seuraukset”). Hän puuttui siinä murhasta kuolemaan tuomitun John Thurtellin tapaukseen. Tämä kun ”oli murhaaja vasta *oltuaan peluri*, ja vain, siltä näyttää, *koska* oli ollut peluri”. Erityisen tärkeäksi Mill koki selittää vangitun ja aikansa mediassa taajaan esitellyn murhamiehen ”ilmeistä viileyttä ja välinpitämättömyyttä”. Thurtell hirtettiin kuukautta myöhemmin.

Artikkelissaan juuri 17 vuotta täyttänyt Mill puolusti ympäristötekijöiden (*nurture*) etusijaa perimään (*nature*) nähden.

”On yhä todistamatta, että ihmiset ovat syntyjään hyviä tai pahoja – joko ennalta taipuvaiset moraaliin tai paheeseen. Ainoa todiste, jota on yritetty tarjota, on tuo valtava ero kaikkein hyveellisimmän ihmisen ja kaikkein viheliäisimmän ihmisen välillä. Luonneerot ovat totisesti suuria, mutta niin ovat erot ulkoisissa olosuhteissaakin. Yleisesti tunnustetaan, että olosuhteet usein päihittävät luonnollisen taipumuksen, kun sen sijaan mitään todistetta ei ole esitetty siitä, että luonnollinen taipumus voisi voittaa ulkoiset olosuhteet: voimme vapaasti päätellä, että ne, jotka liittyvät ihmiseen luonnollisen tai alkuperäisen pahevalmiuden, seuraavat hyvin yleistä tapaa esittää *luonnollisena* jokin pelkästään *totunnainen* [...]”

Joka sen sijaan hylkää ajatuksen paheen synnynnäisyydestä, ”luonnollisuudesta” tai lähtökohtaisuudesta, voi siirtyä tutkimaan pahan teon taustaa. Uhkapelin turmiollisuuden Mill yhdisti kahteen tekijään. Se johtaa äkisti kipeään tarpeen ja pulan leimaamaan (*necessitous*) ”tilaan, jossa houkutus rikokseen on suurimmil-

laan”. Ylivertaisen tehokkaasti se myös ”juurii” ihmisestä kaikki hyvät tottumukset ja ”istuttaa” tilalle joukon huonoja. Näin puutteenalainen, turta, säntillisyytensä, tarmonsä ja todellisuudentajunsa sattumalle uhrannut peluri voi ajautua murhatyöhön.

Juttu huipentui yhteiskuntakritiikkiin. Peliluolien toiminnan rajoittamisen sopivaa astetta tai suoranaista kieltämistä kannattaisi Millin mukaan harkita. Joka tapauksessa näiden viattomia kiusaavien paheenpesien valvontaa tulisi tehostaa. Mill väitti, ettei poliisi halua ehkäistä rikoksia tai edes etsiä todellisia rikollisia. Virkavaltaa kiehtoi enemmän ”varkaaksi tunnettujen” ihmisten (*reputed thieves*) asiattomat pidätykset.

Millin teiniaikaisista kirjoituksista suomennetaan seuraavassa kaksi muuta tekstiä samalta vuodelta. Uskonnollisista syistä tuomitun Richard Carlislen vankilassa toimittama radikaali *Republican*-lehti julkaisi tammikuussa 1823 Millin nimimerkin ”An Atheist” suojissa laatiman kirjeen ”*The Word 'Nature'*”. Julkaisematon ”*The Utility of Knowledge*” taas pidettiin puheena Fabian Societyn tilaisuudessa samana vuonna.

Nämä kolme tekstiä löytyvät Millin teoslaitoksen *Collected Papers*, University of Toronto Press/Routledge, XXII osasta (1986, s. 8-9; ”*The Word 'Nature'*” ja s. 77-9 ”*Effects of Gambling*”) sekä XXVI osasta (1989, s. 257-61 ”*The Utility of Knowledge*”). Ne tarjoavat itsevarmasti ja vauhdikkaasti hiottuja kannanottoja ajalta ennen filosofin kriisivuotta 1826. Tuolloin Mill ryhtyi kuuluisaan (itse)kriittisiin etenkin Benthamilta omaksumaansa ajattelua kohtaan. Varhaiset kirjoitukset valottavat tapaa, jolla nuoren Millin ”puhdasoppinen” filosofia ei suinkaan sulaudu kaikkein yksioikoisimpaan tulkinnaan sen enempiä utilitarismista kuin positivismistakaan.